

BULLETIN
of the Szent István University

SPECIAL ISSUE

PART II.

Gödöllő
2008

Editorial Board

Prof. György Füleki CSc. – *Chairman of the Editorial Board*

Prof. Miklós Mézes DSc. *editor*

Prof. Béla M. Csizmadia CSc.

Prof. Tamás T. Kiss CSc.

Prof. Gyula Huszenicza DSc.

Prof. Gábor Reischl DLA

Prof. István Szűcs DSc.

Edited by the Guest Editorial Board

Katalin Takács-György CSc, – *Chairman of the Guest Editorial Board*

József Lehota DSc

István Takács PhD

László Villányi CSc

With the support of

Faculty of Economics and Social Sciences, Szent István University

Management and Business Administration PhD School of Szent István University

Szerkesztőség

Szent István Egyetem

2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

Kiadja a Szent István Egyetem

Felelős kiadó

Dr. Solti László egyetemi tanár, rektor

Technikai szerkesztő

Szalay Zsigmond Gábor

Felelős szerkesztő

Dr. Mézes Miklós egyetemi tanár

ISSN 1586-4502

Megjelent 380 példányban

Foreword

Tradition and Innovation – International Scientific Conference of (Agricultural) Economists Szent István University, Gödöllő, 3-4 December, 2007

Tradition and Innovation – International Scientific Conference was held on December 3-6, 2007, in the frames of the anniversary programme series organized by the School of Economics and Social Sciences of the Szent István University. The aim of the conference was to celebrate the 50th anniversary of introduction of agricultural economist training in Gödöllő, and the 20th anniversary of the School of Economics and Social Sciences, which was founded in 1987.

The articles published in the special edition of Bulletin 2008 of the Szent István University were selected from the 143 presentations held in 17 sections of the conference and 30 presentations held at the poster section. The presentations give a very good review of questions of national and international agricultural economics, rural development, sustainability and competitiveness, as well as the main fields of sales, innovation, knowledge management and finance. The chairmen of the sections were Hungarian and foreign researchers of high reputation. The conference was a worthy sequel of conference series started at the School of Economics and Social Sciences in the 1990s.

Előszó

Tradíció és Innováció – Nemzetközi Tudományos (Agrár)közgazdász Konferencia Szent István Egyetem, Gödöllő, 2007. december 3-4.

2007. december 3-6. között a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara (SZIE GTK) által szervezett jubileumi rendezvénysorozat keretében került megrendezésre a Tradíció és Innováció – Nemzetközi Tudományos Konferencia, amelynek célja volt, hogy méltón megünnepelje a gödöllői agrárközgazdász képzés fél évszázada történet elindítását, s ugyanakkor a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar 1987-ben történt megalapításának 20. évfordulóját.

A Szent István Egyetem által kiadott Bulletin 2008 évi különszámában megjelentetett cikkek a konferencián 17 szekcióban elhangzott 143 előadásból, illetve a poszter szekcióban bemutatott 30 előadásból kerültek kiválasztásra. Az előadások jó áttekintést adtak a hazai és nemzetközi agrárközgazdaság, vidékfejlesztés, a fenntarthatóság és versenyképesség kérdései mellett az értékesítés, innováció, tudásmenedzsment, pénzügy fontosabb területeiről is. Az egyes szekciók elnöki tisztjét elismert hazai és külföldi kutatók töltötték be. A konferencia a Gazdaság- és Társadalomtudományi Karon az 1990-es években elkezdett konferencia sorozat méltó folytatása volt.

Dr. László Villányi
Dean / dékán

Contents / Tartalomjegyzék

Part I. / I. kötet

Agricultural and rural development and international view

Agrár- és vidékfejlesztés, nemzetközi kitekintés

ÁCS, SZ. – DALLIMER, M. – HANLEY, N. – ARMSWORTH, P.: Impacts of policy reform on hill farm incomes in UK.....	11
BIELIK, P. – RAJČÁNIOVÁ, M.: Some problems of social and economic development of agriculture.....	25
BORZÁN A. – SZIGETI C.: A Duna-Körös-Maros-Tisza Euro régió gazdasági fejlettségének elemzése a régiók Európájában.....	37
CSEH PAPP, I. Regionális különbségek a magyar munkaerőpiacon.....	45
NAGY, H. – KÁPOSZTA, J.: Convergence criteria and their fulfilment by the countries outside the Euro-zone.....	53
OSZTROGONÁCS, I. – SING, M. K.: The development of the agricultural sector in the rural areas of the Visegrad countries.....	65
PRZYGDZKA, R.: Tradition or innovation – which approach is better in rural development? The case of Podlasie Region.....	75
TAKÁCS E. – HUZDIK K.: A magyarországi immigráció trendjei az elmúlt két évtizedben.....	87
TÓTHNÉ LŐKÖS K. – BEDÉNÉ SZŐKE É. – GÁBRIELNÉ TŐZSÉR GY.: országok összehasonlítása néhány makroökonómiai mutató alapján.....	101
VINCZE M. – MADARAS SZ. Analysis of the Romanian agriculture in the period of transition, based on the national accounts.....	111

Agricultural trade and marketing

Agrárkereskedelem, marketing

ADAMOWICZ, M.: Consumer behavior in innovation adaptation process on fruit market.....	125
FÉNYES, T. I. – MEYER, N. G. – BREITENBACH, M. C.: Agricultural export and import assessment and the trade, development and co-operation agreement between South Africa and the European Union.....	137
KEMÉNYNÉ HORVÁTH ZS.: The transformation of market players on the demand-side of the grain market.....	151
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: A feldolgozott funkcionális élelmiszerek fogyasztói szegmentálása és magatartási jellemzői.....	159
LEHOTA J. – KOMÁROMI N.: Szarvasgomba fogyasztói és beszerzési magatartásának szegmentálása és jellemzői.....	169
NYÁRS, L. – VIZVÁRI, B.: On the supply function of the Hungarian pork market.....	177
SZAKÁLY Z. – SZIGETI O. – SZENTE V.: Fogyasztói attitűdök táplálkozási előnyökkel kapcsolatban.....	187
SZIGETI O. – SZENTE V. – MÁTHÉ A. – SZAKÁLY Z.: Marketing lehetőségek az állati eredetű hungarikumok termékpályáján.....	199
VÁRADI K.: Társadalmi változások és a marketing kapcsolatának modellezési lehetőségei.....	211

Sustainability and competitiveness
Fenntarthatóság, versenyképesség

BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: A hatékonyság és versenyképesség főbb kérdései a dél-alföldi térség gazdaságaiban.....	225
BARKASZI L.: A kukoricatermesztés hatékonyságának és eredményességének vizsgálata 2003-2006 évi tesztüzemi adatok alapján	237
JÁMBOR A.: A versenyképesség elmélete és gyakorlata	249
LENCSE S. E.: A precíziós gazdálkodás ökonómiai értékelése.....	261
MAGÓ, L.: Low cost mechanisation of small and medium size plant production farms	273
SINGH, M. K. – KAPUSZTA, Á. – FEKETE-FARKAS, M.: Analyzing agriculture productivity indicators and impact of climate change on CEECs agriculture	287
STRELECEK, F. – ZDENĚK, R. – LOSOSOVÁ, J.: Influence of farm milk prices on profitability and long-term assets efficiency	297
SZÉLES I.: Vidéki versenyképesség-versenyképes vidékfejlesztés: AVOP intézkedések és azok kommunikációjának vizsgálata.....	303
SZŐLLŐSI L. – NÁBRÁDI A.: A magyar baromfi ágazat aktuális problémái.....	315
TAKÁCS I. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS E. – TAKÁCSNÉ GYÖRGY K.: A versenyképes virtuális (nagy)üzem	327
TAKÁCSNÉ GYÖRGY K. – TAKÁCS E. – TAKÁCS I.: Az agrárgazdaság fenntarthatóságának mikro- és makrogazdasági dilemmái	341
Authors' index / Névjegyzék.....	355

Part II. / II. kötet

Economic methods and models

Közgazdasági módszerek, modellek

BARANYI A. – SZÉLES ZS.: A hazai lakosság megtakarítási hajlandóságának vizsgálata	367
BHARTI, N.: Offshore outsourcing (OO) in India's ites: how effective it is in data protection?	379
BORSZÉKI É.: A jövedelmezőség és a tőkeszerkezet összefüggései a vállalkozásoknál ...	391
FERTŐ, I.: Comparative advantage and trade competitiveness in Hungarian agriculture ...	403
JÁRÁSI É. ZS.: Az ökológiai módon művelt termőterületek nagyságát befolyásoló tényezők és az árutermelő növények piaci pozíciói Magyarországon.....	413
KODENKO J. – BARANYAI ZS. – TAKÁCS I.: Magyarország és Oroszország agrárstruktúrájának változása az 1990-es évektől napjainkig.....	421
OROVA, I. – KOMÁROMI, N.: Model applications for the spread of new products in Hungarian market circumstances	433
REKE B.: A vállalkozások egyensúlyi helyzetének változáskövető vizsgálata	445
ŠINDELÁŘ, J.: Forecasting models in management.....	453
SIPOS N.: A környezetvédelmi jellegű adók vizsgálata a fenntartható gazdálkodás vonatkozásában	463
VARGA T.: Kényszerű „hagyomány”: értékvesztés a mezőgazdasági termékek piacán.....	475
ZÉMAN Z. – TÓTH M. – BÁRCZI J.: Az ellenőrzési tevékenység kialakítási folyamatának modellezése különös tekintettel a gazdálkodási tevékenységeket érintő K+F és innovációk elszámolására	485

Land utilization and farm structure

Földhasználat, gazdaságstruktúra

FEHÉR, I. – MADARÁSZ I.: Hungarian land ownership patterns and possible future solutions according to the stakeholders' view	495
FEKETE-FARKAS, M. – SINGH, M. K. – ROUNSEVELL, M. – AUDSLEY, E.: Dynamics of changes in agricultural land use arising from climate, policy and socio-economic pressures in Europe	505
LAZÍKOVÁ, J. – BANDLEROVA, A. – SCHWARCZ, P.: Agricultural cooperatives and their development after the transformation	515
ORLOVITS, ZS.: The influence of the legal background on the transaction costs on the land market in Hungary.....	525
SADOWSKI, A.: Polish land market before and after transition	531
SZÚCS, I. – FARKAS-FEKETE M. – VINOGRADOV, S. A.: A new methodology for the estimation of land value	539

Innovation, education
Innováció, tudásmenedzsment

BAHATTIN, C. – PARSEKER, Z. – AKPINAR BAYIZIT, A. – TURHAN, S.: Using e-commerce as an information technique in agri-food industry.....	553
DEÁKY Z. – MOLNÁR M.: A gödöllői falukutató hagyományok: múlt és jelen.....	563
ENDER, J. – MIKÁCSÓ, A.: The benefits of a farm food safety system.....	575
FARKAS, T. – KOLTA, D: The European identity and citizenship of the university students in Gödöllő.....	585
FLORKOWSKI, W. J.: Opportunities for innovation through interdisciplinary research ...	597
HUSTI I.: A hazai agrárinnováció lehetőségei és feladatai	605
KEREKES K.: A Kolozs megyei Vidéki Magyar fiatalok pályaválasztása.....	617
SINGH, R. – MISHRA, J. K. – SINGH, M. K.: The entrepreneurship model of business education: building knowledge economy.....	629
RITTER K.: Agrár-munkanélküliség és a területi egyenlőtlenségek Magyarországon.....	639
SZALAY ZS. G.: A menedzsment információs rendszerek költség-haszon elemzése	653
SZÉKELY CS.: A mezőgazdasági vállalati gazdaságtan fél évszázados fejlődése.....	665
SZÚCS I. – JÁRÁSI É. ZS. – KÉSMÁRKI-GALLY SZ.: A kutatási eredmények sorsa és haszna	679
Authors' index / Névjegyzék.....	689

A GÖDÖLLŐI FALUKUTATÓ HAGYOMÁNYOK: MÚLT ÉS JELEN
VILLAGE-RESEARCHER TRADITIONS IN GÖDÖLLŐ: PAST AND PRESENT
DEÁKY ZITA – MOLNÁR MELINDA

Abstract

The foundation of School of Economics and Social Sciences (SESS) 50 years ago was not the beginning, but was the continuance of the inwardness of predecessor in title of the University's previously active institutes. There were valuable workshop of social sciences as the names of contemporary teachers and students have indicated. Weighty scientific researches had been started by the regional problematic from the beginning of the 20th century. The country-wide village-researcher front has evolved from it and our University has joined to it. The aims and inwardness has appeared in a wide social layers as it has been a part of our University's courses and has made an ere now used source of sociographic literature. The methods and approaches of former village-researcher workshop are still modern and would be exemplar for the regional-researches in our days. The village-seminar course had started again by the SESS in 2006. The aim of the course is not only to discuss about traditions of village-researches and theoretic questions but also to do practical investigations in the present-day villages. We would explain by our results of our field-work has done with our students on Siklód (Roumania) in 2007, that the village-researches built on traditions and recent questions would have high importance for the present-day region-researches.

Összefoglalás

A GTK 50 évvel ezelőtti megalakulásakor szellemiségében nem kezdete, hanem folytatása volt egy, az Egyetem jogelődjében korábban működő intézetek gondolatiságának. Rangos társadalomtudományi műhelymunka folyt itt, ezt jelzik a korabeli oktatók és hallgatók nevei. A vidékproblematika a 20. sz. elejétől komoly tudományos kutatásokat indított el. Ebből bontakozott ki az az országos falukutató mozgalom, amelyhez Egyetemünk is csatlakozott. Ennek célja és gondolatvilága sokkal szélesebb társadalmi szinteken is megjelent. Így beépült Egyetemünk korabeli kurzusaiba is, és máig forrásértékű szociográfiai irodalmat hozott létre. Az egykori gödöllői falukutató műhely módszerei és szemlélete máig érvényes, folytatása a mai vidékkutatások számára is példa lehet. 2006-ban a SZIE GTK keretei között újtára indult a Faluszeminárium kurzus. A tárgy célja nem csupán az, hogy bemutassa a falukutatás tudományelméleti kérdéseit, hanem vállalt szándéka az is, hogy mindezt a mai falusi helyszíneken a gyakorlatban is megvizsgálja. A 2007 júniusában Siklódon (Románia) hallgatókkal folytatott terepmunkánk eredményeinek bemutatásával azt kívánjuk igazolni, hogy a mai vidékkutatások számára is nagy jelentőségű lehet a tradíciókra épülő, de jelenkori kérdéseket vizsgáló falukutatás.

Kulcsszavak: szociográfia, faluszemináriumi kurzus, falukutató táborok

Bevezetés

Tanulmányunk célja kettős. Először áttekintjük az Egyetemünkön újraéledő falukutató hagyomány kezdeteit és útját, kapcsolatát az ország más falukutató mozgalmaival. Tanulmányunk második felében a 2007. június 14-21. között Siklódon zajlott falukutató táborunk első eredményeinek bemutatásával igazolni szeretnénk e mozgalom újjáélesztésének tudományos fontosságát.

Anyag és módszer

Tanulmányunk összetett anyag és módszertani előkészítést igényelt. Az Egyetemünkhöz kapcsolódó falukutatás kezdeteit, útját bemutató tanulmányrészünk irodalmi forrásfeltáráson, a korabeli dokumentumok kiértékelésén alapszik.

A falukutatás jelenlegi működését, tudományos műhelymunkáját az idei siklódi falukutató táborunk eredményeivel illusztráljuk. A tábor eredményeit megalapozta a 2006/2007. tanév tavaszi féléve folyamán a *Faluszeminárium* c. tantárgy keretein belüli szakmai felkészülés majd gyűjtőmunka Siklódról és környékéről társadalomnéprajzi, társadalomföldrajzi, geológiai-természetföldrajzi, egyháztörténeti, népi építészeti és gazdálkodási témában. A településhez, a környékhez kapcsolódó fontosabb néprajzi, földrajzi, történeti, geológiai leírásokat és más forrásokat minden kutatásban résztvevő hallgató áttanulmányozta a félév folyamán. Erre az ismeretanyagra épült fel a terepkutatás. A munkát 13 egyetemi hallgatóval három szekcióban terveztük meg. E három szekció három különböző tudományterületről érkező szakember irányításával működött. A *geológiai kutatások* fókuszában a terület környezetföldtani állapotának fölvétele, valamint geomorfológiai és vízminőség-vizsgálatok álltak. A *társadalomnéprajzi kutatások* célja a helyi társadalom, a történetileg meghatározott folyamatok és a lokális kultúra jellemzőinek, valamint a társadalmi intézményeknek, a közösségi kapcsolatokat erősítő és terhelő múltbeli és jelen elemeknek vizsgálata volt. A *társadalomföldrajzi vizsgálatokkal* Siklód szűkebb és tágabb terének, települési környezetének, a tér- és a helyi társadalom viszonyrendszerének megismerése volt a célunk. Ehhez kapcsolódóan saját szerkesztésű kérdőív készült, mellyel 44 háztartást keresett fel táborunk. (Ez a falu háztartásainak becsléseink szerint körülbelül a negyede). A kérdőív kitöltésekor ügyeltünk arra, hogy a település minden részéről (Papszer, Murva, Alfalu) arányos információmennyiség gyűljön össze. A kérdőívek kitöltése név nélkül történt, de térképen beazonosítható módon. Jelen tanulmányunk második része ennek a kérdőíves felmérésnek mutatja be az első eredményeit. Az eredményeket a kérdőív szöveges értékelése, valamint a kérdőív adataira épülő saját szerkesztésű térképanyag képezi.

Eredmények

A gödöllői falukutató hagyományok

Wallehausen Gyula kutatásai alapján tudjuk, hogy a Szent István Egyetem jogelődjében az 1920-as évek elejétől, a sárospataki faluszemináriumot megelőzve fontos és országos jelentőségű falukutató programok voltak, és az ország akkor leghíresebb kutatói – *Teleki Pál, Györffy István, Ihrig Károly, Czettler Jenő* – magántanári előadások keretében fakultatív adtak elő a magyar falusi társadalom történeti, néprajzi, szociográfiai és szociálpolitikai kérdéseiről. [Wallehausen, 1995.]

A jogelőd intézményben a kezdetektől hangsúlyt fektettek a társadalomtudományi ismeretek oktatására, az interdiszciplináris szemlélet kialakítására, ezzel országos szinten is a falukutatás tudományos módszereinek megteremtésében és oktatásában is az élen jártak.

A Mezőgazdasági Közigazgatási Tanszék és Intézet önállósulásával 1927-től az országban először itt oktattak *Mezőgazdasági közigazgatás és Községi politika* című kurzusokat. [Wallehausen, 1995.103.] A tantárgyak és egyben a falukutatás elméleti alapjait *Steinecker Ferenc*, az Intézet igazgatója oktatta. Ezek az évek alapozták meg az Egyetemen a falukutatás tudományos módszertani alapjait, és készítették fel a 30-as évek falukutató mozgalmának fiatal kutatóit. A történeti igazsághoz az is hozzátartozik, hogy *Teleki Pál* minisztersége idején, 1920. július 20-án a magyar királyi kormány egyetemünk jogelődjén *Steinecker*

Ferencet bízta meg azzal, hogy vizsgálja meg a magyarországi falvak gazdasági, társadalmi, nemzetpolitikai és művelődési viszonyait, és tegyen javaslatot a helyzet javítása érdekében. [Hévey 1941. 8.] Ez a kutatómunka alapozta meg a falu megismerését segítő kurzusok beindítását is.

A falu felé fordulás a 18. századtól mindig gazdasági, társadalmi válságok idején, a falusi társadalom szegénysége és rossz állapota miatt, vagy a nemzeti identitás megerősítésének és az önmagára találás igénye miatt, később a gyors urbanizáció társadalmi problémáinak elmélyülésével jelent meg. A magyarországi, de a közép-európai nemzetté válási törekvéseket, politikai mozgalmakat, irodalmi áramlatokat, a divat és ízlés, az életmód és értékrend változásait nem lehet a falu, a nép, a paraszt felé fordulás nélkül megérteni. Minden korszakban valamilyen meghatározott ideológia mentén, valamilyen meghatározott céllal indultak az értelmiségiek a falvakba és a városokba.

A 19. század végén megerősödő újkonzervatív agrármozgalmak és a *Magyar Gazdák Szemléje* című folyóirat köré szerveződő falumonográfia kezdeményezések a mezőgazdaságból élők szervezettségét, a mezőgazdaság fejlesztését igyekezett elősegíteni. *Bodor Antal* (1875-1955) nevéhez kapcsolódik e korai irányzat, de a 30-as évekre messze átnyúlva a módszertani megalapozásra való törekvés is. [Bodor, 1935.]

A társadalomkutatás tudományos igényével azonban a Társadalomtudományi Társaság és a Huszadik Század folyóirat jelentkezett 1900-ban, ám csak a szociográfiai szakosztályának megalapításával terelődött igazán a figyelem a falusi társadalomra. A szakosztályt az a *Braun Róbert* alapította, aki *A falu lélektana. Kérdőív és mintaválasz egy tervezett szociográfiai főlvetelhez* című munkájában alkalmazott először kérdőívet monografikus igényű kutatáshoz. Ezt az irányt és a szociológia hazai fejlődését az I. világháború és a Tanácsköztársaság következményei megakasztották, sőt egyes személyek tekintetében le is zárták.

A két világháború közötti falukutató mozgalmat ennek ellenére a 18. században megkezdődött folyamat részének tekinthetjük, még akkor is, ha tudjuk, hogy rendkívül bonyolult és összetett, sokféleképpen értékelhető és elemezhető jelenségről van szó. Az 1920-as évektől azonban a falu felé fordulás jelenségében új elem a mozgalom-jelleg, a különböző ideológia mentén létrejövő csoportok közösen vallott törekvése, amely a falu segítésében, jobbitásában és felemelésében, a falu és a város kölcsönös kiegyenlített viszonyában, összességében a fennálló társadalmi rendbe való beavatkozás szándékában jelent meg hangsúlyosan. Az egyik kulcsszó a *szociálpolitika* volt, hisz a 19. század végi egész Európát érintő agrárválság, majd a trianoni békediktátum hatása gazdasági, társadalmi sokkot idézett elő, amit a nagy gazdasági világválság csak elmélyített. Az I. világháború hatalmas vérvesztesége, a Trianon okozta közös nemzeti trauma, a megmerevedett társadalomszerkezet és egyre súlyosabb gazdasági helyzet nem kedvezett a társadalom egészséges fejlődésének. Különösen a falvak elmaradottsága, a mezőgazdaság krízise, a parasztok polgárosodásának megakadása, a mezőgazdasági bérmunkából élők és földnélküliek vagy a kisbirtokosok nyomora vált szembetűnővé. A „három millió koldus” országa víziója mindenki előtt megjelent.¹

Magyarországon és az elcsatolt területeken létrejövő falukutató csoportok egyetemekhez kötődően, de felekezeti és politikai ideológiai alapon jöttek létre. Közös elv volt azonban, hogy a falukutatót nemzeti ügynek tekintették, amely összekötötte a határon belüli és kívüli

¹ Oláh György: Hárommillió koldus. Szociálpolitikai tanulmány. (Budapest, 1929.) című könyve rendkívül népszerű olvasmány volt az egyetemisták, főiskolások és a társadalmi problémákkal foglalkozó fiatal értelmiségiek körében.

kutatókat és értelmiségieket. Budapesten a *Bartha Miklós Társaság*, Szegeden a *Bethlen Gábor Kör* és a *Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma*, Debrecenben az *Ady-társaság*, Sárospatakon a *Sárospataki Főiskolai Falu-szeminárium*, Sopronban a *Magyar Társaság Falukutató Intézete*, Romániában az *Erdélyi Fiatalok*, Csehszlovákiában a *Sarló-mozgalom*, de a protestáns *Soli deo Gloria Szövetség*, valamint a katolikus *Szent László kör* is az ismertebb csoportosulások közé tartozott a 20-as évek végétől, illetve az 30-as évek elejétől. Számos más kisebb csoport, kör, egyesület alakult a történeti Magyarország egész területét átfogva. Céljuk a falukutatás volt. Hasonló előtanulmányokkal és forrásismerettel rendelkeztek, kapcsolatban álltak egymással: ez adta a mozgalom jellegét. Ugyanakkor az is igaz, hogy eltérő színvonalú munkát végeztek.

Magyar sajátosságnak tekinthetjük azt is, hogy a falukutatás az ifjúsági mozgalmakhoz kapcsolódott, és részben hasonlóan a 19. század eleji-közepi irányzathoz, a nemzeti kultúra gyökereit és a nemzeti értékeket a falusi, a népi kultúrában igyekeztek megtalálni. Új elem azonban az igen erős szociális érzékenység, és a közvetlen segíteni akarás és a politikai szerepvállalás.

A *Közgazdaságtudományi Kar Mezőgazdasági Osztályán* a falukutatás eszméjét, módszertanát elsajátító hallgatók csoportot alkottak, vezérük az a *Kovács Imre* volt, aki itt, a jogelőd intézményben tanult, és egyetemi évei alatt írta meg *A néma forradalom* című, a témakörben mérföldkőnek számító könyvét. Még 1935-ben a *Magyar Út* áprilisi számában fogalmazta meg csoportjuk célját, miszerint a fiatal falukutató generáció „*hivatásból megy a faluba, prófétai küldetésnek tekinti a faluval való foglalkozást, de kötelességérzete is arra az útra tereli lépteit, és megpróbálja pótolni azt a rengeteg bűnös mulasztást, amit apái a faluval szemben évszázadokon keresztül elkövettek.*” [Idézi Walleshausen 1995. 103-104.]

A Trianon utáni határon túli fiatal magyar értelmiség is úgy vélte, hogy a kisebbségbe került magyar kultúra alapja csak a népi kultúra lehet, amit azonban tudományosan kell vizsgálni, a megismerésben a tudomány szempontjait kell érvényesíteni. Ezt a nézetet erősítette, hogy a kisebbségi magyar társadalom döntő többsége falusi volt. [Bárdi, 1998. 16.] Az utódállam Csehszlovákiában és Romániában erős falukutató csoportok alakultak. Erdélyi programjukat *Venczel József* (1913-1972), a két világháború közötti erdélyi szociológia és társadalompolitika egyik legmeghatározóbb egyénisége, a *Dimitrie Gusti-féle* román monografikus szociológiai iskola legjelentősebb magyar képviselője, az erdélyi falukutatás tudományos kidolgozója a következőképpen fogalmazta meg 1931-ben: „*A falu-szeminárium célja a falu-kérdés tudományos tanulmányozása. Arra törekszik, hogy tudományos anyagot, eszközöket és szempontot adjon az erdélyi magyar intelligencia jövőnk munkásainak a falvak gazdasági, szociális és kulturális problémáinak megoldására. A falu-szeminárium alapja az a meggyőződés, hogy az erdélyi magyarság életének legdöntőbb kérdése a magyar falu, amelyért elsősorban a magyar intelligencia a felelős.*” [Venczel, 1993. 22.]

A szociális érzékenység, a felelősség, a falusi társadalom megismerése, a paraszti polgárosodás segítése, az agrártársadalom megújítása, életkörülményeinek javítása a földreformmal, a haza és a nemzet fogalmának újraértelmezése, a tudományos színvonalra való törekvés és kiterjedt irodalmi munkásság volt a közös nevezője az igen eltérő ideológiai alapokon álló csoportoknak, még akkor is igaz ez, ha figyelembe vesszük az eltérő színvonalú, gyakran igen gyenge minőségű kutatásokat és publikációkat.

E tanulmány nem vállalhatja a két világháború közötti falukutató mozgalom teljességének bemutatását. Csak azokat a momentumokat emeltem ki, amelyek kapcsolhatóak Egyetemünk

jogelődjéhez, azokhoz a kezdeményezésekhez, amelyek megalapozták az agrártudományi oktatáson belül a Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar szemléletét is. Az elmúlt 50 évben a Karon folyó szociológiai, agrárszociológiai jellegű oktatási és kutatási tevékenységet is fontos lenne feltárni, eredményeit számba venni és tudományosan értékelni.

2007 tavaszán indult el útjára a *Faluszeminárium* című kurzus. Gyökere –mint láttuk– messzire nyúlik vissza Egyetemünk falukutató hagyománya révén. Részben a jogelőd intézmény két világháború közötti, a falu megismerésén és segítésén alapuló elveit, részben egy konkrét falukutató hagyományt, a sárospataki falukutató szeminárium módszertani hagyományát követi. Ezeket alkalmazható módon ülteti át a 21. századi vidéki települések megismerésére.

A Sárospataki Református Főiskola Faluszemináriuma a hallgatóság kezdeményezésére jött létre az *Újszászy Kálmán* köré csoportosuló teológus hallgatók számára. Céljuk a magyarországi falu megismerésének elméleti módszerének és gyakorlatának elsajátítása volt, hogy falura kikerülve minél felkészültebben, a helyi sajátosságokat figyelembe véve szolgálhassanak. Szerdán esténkénti elméleti felkészülésből, szakirodalmak elemzéséből és félévente falusi kiszállásokból, falun töltött gyakorlatból állt a kurzus. Két-két fős csoportokban, házaknál megszállva végezték a kutatómunkát, amihez *Újszászy Kálmán* által összeállított útmutatót használták segítségül. [Újszászy, 1936] A terepbejárások alkalmával összegyűjtött néprajzi, történeti tárgyakat, dokumentumokat, családi fotókat, képeslapokat, leveleket, aprónyomtatványokat stb., és a hallgatók által készített feljegyzéseket, fényképeket és rajzokat leadták a főiskola adattárába, amely ma múzeumi gyűjteménynek számít, és az egyik legbecsesebb dokumentuma az egykori falukutató mozgalomnak. A sárospataki falukutató szeminárium kutatási területe elsősorban Sárospatak környékére, a Hegyaljára, a Hegyközre és a Bodrog-közi falvakra terjedt ki, mivel a főiskoláról kikerült lelkészek zöme ezekre a településekre került lelkésznek. Természetesen Sárospatakon a leendő református lelkészek falukutató munkája erősen felekezeti alapon történt, de *Újszászy Kálmán* útmutatása alapján az egyetemes magyar szempontokra is figyelni kellett. [Újszászy, 1934. 17.]

A sárospataki faluszeminárium számunkra elsősorban módszertani szempontból és a morális elkötelezettség szempontjából minta. A jelenlegi gödöllői Faluszemináriumnak is fontos része ugyanis a terepi kutatás. Ehhez kívánjuk a vidéki társadalom megismerésének módszertani alapjait megadni; lehetőséget adni arra, hogy hallgatóink az elméletet gyakorlatban is lássák és kipróbálhassák; miközben lehetőség nyílik arra, hogy értelmes, vélhetően hasznos, jövőbe mutató eredményt is elérjenek. Természetesen szem előtt kell tartanunk, hogy a mi hallgatóink többnyire vidékfejlesztéssel, agrárgazdasággal, agrárpolitikával és remélhetőleg az agrártudományok valamely ágával szeretnének a későbbiekben foglalkozni. Minden terepi kutatásunk során a fentiek figyelembe vételével törekszünk arra, hogy minden hallgató a maga szakmai beállítottságának megfelelően kutathasson a vizsgálatra szánt témák történeti, társadalomnéprajzi, szociológiai, társadalomföldrajzi, geográfiai megalapozásával, és *Újszászy Kálmán: A falu* című útmutató füzetében [Újszászy, 1936.] megjelent kérdéscsoportjainak követésével.

A gödöllői falukutató hagyományok a jelenben

A 2006/2007. év tavaszi félévében útjára indult a Faluszeminárium c. kurzus, melynek kitűzött célja a falukutató hagyományok folytatása. Ennek keretein belül az ebben a kurzusban oktató kollégák célja mindenkor az, hogy a diákokat az interdiszciplinaritás elve mentén szakirodalmi és módszertani szempontból egyaránt felkészítse (főleg az általános

társadalomnéprajzi, szociológiai és társadalomföldrajzi szakirodalomból). Mivel a kurzus meghirdetésekor már ismert volt a tábor helye, így kutatásunkat célirányosan Siklóddal (Románia) kapcsolatban végeztük. Áttekintettük a hozzá kapcsolódó elérhető legfontosabb társadalom- és természettudományi forrásokat. Az általános felkészülés mellett minden hallgatónak egy témakörből alaposabban is fel kellett készülnie, amit a terepen önállóan kutatót.

A terepi munka 2007. június 14-21. között tehát *Siklódon* zajlott. Ennek a tábornak a szakmai előkészületeiről az *Anyag és módszer* fejezetben már szóltunk. Megérkezésünkkor a tábor résztvevői kettesével egy-egy háznál kaptak szállást, ahol 7 napig a család életének részévé váltak. Reggel együtt étkeztek, bekapcsolódtak a napi munkába, napközben járták a falut, a környéket, vagy a családokat, és ki-ki az általános ismerkedés mellett választott témáját is kutatta. Délután a helyi „szakácsnő”, aki a lakodalmakban és a torokban készíti az ételt, főzött helyi ételeket, majd este a tábor résztvevői találkoztak, és megbeszélték, kiértékelték az aznapi munkát, kérdéseket, eredményeket. A tábor ideje alatt fényképek, a családi fotókból, dokumentumokból, iratokból másolatok készültek. Mindenki szakszerűen dokumentálta anyagát. A gyűjtött ismeretekből, dokumentumokból hazaérkezésünk után minden résztvevőnek el kellett készítenie dolgozatát, amely előtanulmányként szolgálva lehetővé teszi a kutatás elmélyült folytatását is. Minden dokumentum, fénykép és irat bekerül a SZIE GTK-án létrehozott *Faluszeminárium Adattárába*, a másolatokat pedig átadjuk a *Sárospataki Református Kollégium Teológiai Akadémiájának Adattárába*, és a *Miskolci Egyetem sárospataki tanítóképző Főiskola Társadalomtudományi Tanszéke* számára, akikkel szerződése van Egyetemünknek hasonló tematikájú Faluszeminárium kurzus tartására, és a falukutató táborok dokumentumainak átadására.

Siklód: egy falu a világ végén

Siklód Romániában található, Maros és Hargita megye határán Hargita megyében, a Sóvidék szélén. Parajdtól kb. 10 km-re, Szovátától 6-8 km-re fekszik délnyugatra. Marosvásárhelytől kb. 60 km-re keletre található. A település az egykori Udvarhely Székhez tartozott, későbbi nevén Udvarhely vármegyéhez, melynek központja Székelyudvarhely, amelytől a falu kb. 50 km-re északnyugatra helyezkedik el. Jelenleg Etédhez tartozó társtelepülés, önálló hivatali igazgatás nélkül. Az 1970-es években még csaknem másfélezer lélekszámú falut ma (2006) 320 fő lakja²: a település lélekszáma negyven éve folyamatosan csökken.

A Sóvidék-széli település kicsiny mérete ellenére nem ismeretlen a különböző szakmakörökben, noha átfogó monografikus igényű kutatás itt még nem folyt. A néprajzi, a népi építészeti, az egyháztörténeti, a természetföldrajzi-geológiai szakma egyaránt vizsgálta, érintette kutatásaiban a települést és környékét. [Benkő, 1788., Orbán, 1868., Hegyi, 1937., Barabás, 1993., Szabó, 1993., Gagy, 1993., Molnár, 2004.] Jelenleg a legnagyobb szabású itt folyó kutatás a néhány éve a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum útmutatása alapján a Műszaki Egyetem építész hallgatói által a falu építészeti hagyományainak felmérését és dokumentálását célul kitűző vizsgálat-sorozat. [Piukovics, 2005.] A falut az emeli a tudományos vizsgálatok fókuszába, hogy mind a falukép, mind a falu társadalma és természeti környezete viszonylag érintetlen, ép; ezért számos sajátos vidék- illetve falujelenség jól tanulmányozható benne. Ez önmagában is indok volt arra, hogy itt végezzünk falukutató gyűjtőmunkát csatlakozva az építészek által jelenleg is folytatott kutatáshoz.

² Polgármesteri Hivatal Etéd lakónyilvántartása

Mivel a falu társadalmi-gazdasági viszonyait alapvetően meghatározta, meghatározza a zártsága, valamint az elvándorlás, így a falu megismert sokféle arca közül most ez kerül tanulmányunk fókuszába.

Térképen a Siklódra bevezető utakat figyelve, négy irányból is látunk utat a faluba (Parajd, Sóvárád, Szolokma és Etéd felől). Ez a tény mégsem cáfolja a település földrajzi zártságát. Nem az utak és az útirányok száma ugyanis a mérvadó. Mivel a falunak egyetlen aszfaltos útja sincs, ezért a valóságban a települést átmenő forgalom nem érinti: lényegében zsákfaluként jelenik meg. Ez a zártság kulcsfontosságú a település táji, környezeti, társadalmi arculatában; az archaikus vonások megőrzésében. Ugyanakkor ez is hozzájárul számos, a falut kedvezőtlenül érintő társadalmi, gazdasági deficit kialakulásához és fennmaradásához, ami viszont periférikussá teszi a települést.

A vándorlási veszteség és a periférikusság szorosan összefügg. Vándorlást ugyanis a társadalmi, gazdasági, környezeti, földrajzi deficitiek (tehát a periféria-jegyek) mindig kedvezőtlenül befolyásolják. Az elmúlt évek hazai kognitív folyamatokat (is) kutató tanulmányai rámutattak, hogy egy valamilyen szempontból perifériának számító területen sokkal zártabb képpel rendelkeznek az ott élők az objektív téren belüli többi területről [Baranyi, 2002., Nagy, 2006.]. Az ilyen helyeken az emberek „kognitív” térképében (tudatukban élő földrajzi környezetükben) nem jelenik meg igazán a *máshol*, vagy legalábbis az egy nagyon szűk térre korlátozódik.

E kérdéskör vizsgálatára az *Anyag és módszer* c. fejezetben jelzett kérdőíves felmérés révén került sor. Hipotézisünk az volt, hogy Siklód esetében is kimutatható lesz a mentális zártság. Ennek vizsgálatára szolgált többek között a következő kérdés. *Sorolja fel az Ön által leghátrányosabbnak, illetve legkedvezőbb helyzetűnek tekintett 5-5 települést Romániában!*

Függetlenül attól, hogy a teret – melyben gondolkodva a kérdésre választ vártunk – nem korlátoztuk; a válaszadók mégis alapvetően egy jól körülhatárolható viszonylag szűk földrajzi térben adtak választ. Ez egyértelműen igazolta az itt élők mentálisan zártabb térértelmezését. Szélsőséges esetben a kérdésre adott válaszban nem is jelent meg Siklódon kívül egyéb hely. A kérdést a válaszadók egy-két kivételtől eltekintve egyértelműen saját falujukra vonatkoztatva értelmezték. A megkérdezettek Siklódot mindig magától értetődően elhelyezték a hátrányos, vagy kedvező helyzetű települések csoportjába. (1. és 2. ábra) A válaszadásban a pozitív és negatív megítélésre is volt példa, de a többség hátrányosnak vélte faluját. Ahogy ők mondják: „*Etéd van a világ végén, tőle Siklód 8 km-re.*”

Vizsgálatunk igazolta, hogy Siklód nemcsak közlekedésföldrajzi értelemben elszigetelt. Az itt élők mentálisan is zárt világban élnek. Számukra a vélemény-nyilvánításra érdemes érzékelhető tér rendkívül szűk földrajzi kiterjedésű. Saját falujukat, Siklód helyzetét ebben a szűk térben összességében *hátrányosnak* látják. Ezzel együtt (vagy ennek ellenére) a megkérdezettek kb. 80 %-a mégsem költözne el innen.

Siklód ugyan már az elmúlt évtizedekben fölélte azt a demográfiai tartalékát, mely az elvándorlásokban részt vehet (lévén a faluban mára alig maradtak fiatalok); és az is igaz, hogy a falu lélekszámának, fogyásának meghatározóbb eleme ma a halálozás; ugyanakkor az elvándorlás siklódi sajátosságainak összefoglalása mégsem elhanyagolható, ha igazán meg akarjuk érteni a helyi társadalom mai jellegzetességét. Siklód mai társadalmi arculatát ugyanis alapvetően meghatározza az elvándorlás hosszú ideje tartó folyamata. A folyamat kezdete időben mintegy fél évszázadra nyúlik vissza, de nem volt mindig egyformán intenzív. Siklód „kiürülése” a népesség elvándorlásával időben hosszú folyamat eredménye. Kérdőíves tapasztalatunk szerint a folyamat számos politikai és gazdasági tényezővel függ össze. Ezek az elmúlt bő fél évszázadban, a különböző korokban különböző mértékben határozták meg a vándorlási folyamatokat.

1. ábra : Kedvező helyzetűnek ítélt települések
Forrás: saját kérdőív alapján készítette Molnár, M. (2007.)

2. ábra : Hátrányos helyzetűnek ítélt települések
Forrás: saját kérdőív alapján készítette Molnár, M. (2007.)

A kérdőívekből kiszűrhető legfontosabb elvándorlást generáló tényezők Siklód életében az alábbiak:

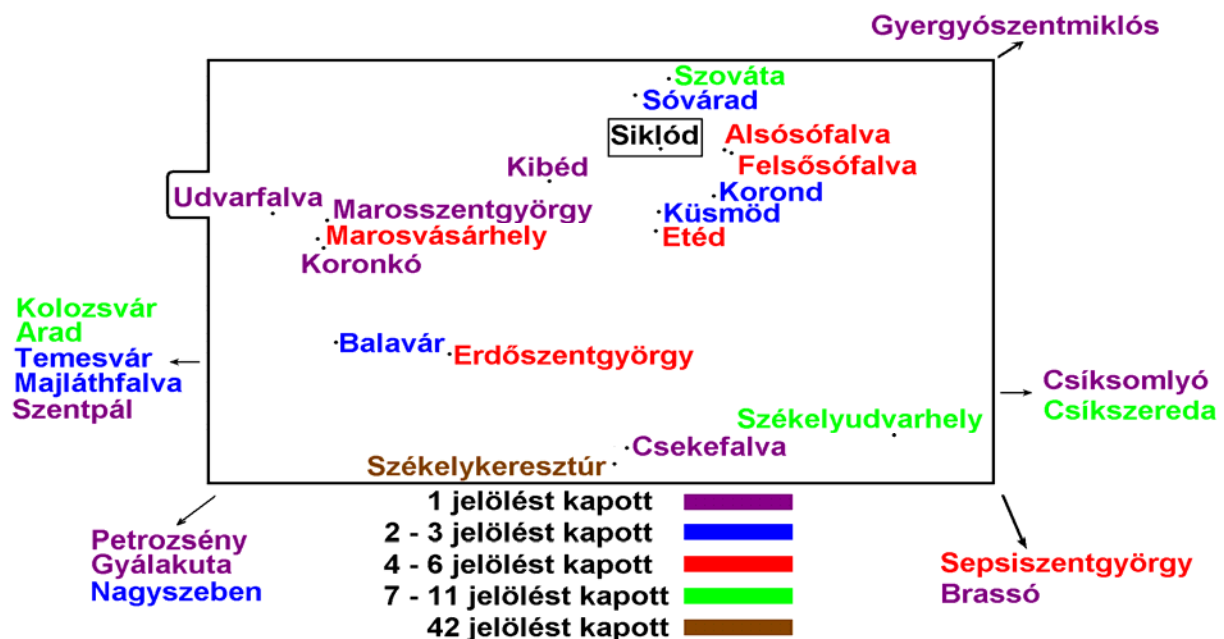
- a kuláklisok, munkaszolgálat elhurcoltatásai, a módosabbak egzisztenciális ellehetetlenítése (A Csíkszeredai Volt Munkaszolgálatosok Szövetsége csak Siklódról mintegy 36 elhurcoltat regisztrált 2004 március 1-ig)
- a szövetkezetesítés (1972 után), mely a családi gazdálkodást visszaszorította és jelentős munkaerőt szabadított fel a mezőgazdaságban
- a városrobbanás a szocialista Romániában, ahol a környező és távoli településeken (Székelykeresztúr, Székelyudvarhely, Arad, Kolozsvár stb.) létesített gyárak és a hozzájuk kapcsolódó magasabb életminőség vonzották el a fiatalságot
- a Ceausescu rezsim nyolcvanas évekbeli falu- és magyarellenes politikája
- a rendszerváltással lehetővé vált legális magyarországi áttelepedés, munkavállalás lehetősége

A kérdőívbeli világosan kitűnik, hogy általában a nyolcvanas évekig viszonylag szűk földrajzi térben, de legalábbis Románián belül választott új otthonot az elszármazók zöme. Kimutatható

az is, hogy a Siklóddhoz térben közel maradt rokonok a siklódi gyökereiket általában máig gondosan ápolják. Olyanra is volt (nem is egy) példa, hogy egykori siklódiak nyugdíjaztatásuk után hátrahagyva aktív életük helyszínét visszaköltöztek Siklódra. Ennek a visszaköltözésnek a háttérében kivétel nélkül mindig az a szándék áll, hogy a családi vagy, az örökség ne prédálódjon el. A kihalt, elnéptelenedett házak (melyekből egyre több van a faluban) gazda nélkül ugyanis néhány év alatt a természet birtokába kerülnek. Igaz, már Siklódon is jelentkezik az a Magyarországon is jól ismert trend, hogy a szép táji adottságú, csendes, archaikus falu házait, portáit hétvégi háznak, üdülőteleknek veszik meg többek között magyarországi vevők.

A 3. ábra jól illusztrálja, hogy a Siklódról elszármazott rokonok letelepedési célja Románián belül egy-két kivételtől eltekintve magyar nyelvterületen történt. Különösen fontos célállomás volt a siklódiak számára *Székelykeresztúr*. Itt a siklódi kolónia a városon belül máig önálló, saját közösséget ápol.³

A siklódról elszármazottak országhatáron túl új hazát kereső, többnyire Magyarországra áttelepült tábora viszont a Siklódon maradt és megszólaltatott rokonok elmondása alapján általában csak az évi egyszeri látogatók közé tartoznak. Ők már elszakadtak a siklódi gyökerektől. Magyarországon relatíve nagyobb siklódi kolónia él *Budapesten és környékén* (Érd, Gödöllő). A megkérdezett 44 háztartásból 15 itt jelölt meg elszármazott rokont. Ezen kívül siklódiak élnek még Magyarországon belül a megkérdezettek rokonságából *Szentkirályon, Hajdúböszörményben, Szatmárnémetiben, Kaposvárott*. Ugyanakkor Európa más országaiba is települtek siklódiak; Csehországba, Németországba. Az Újvilágban Kanada és az Egyesült Államok volt a cél.

3. ábra: A Siklódról elszármazók céltelepülései Románián belül

Forrás: saját kérdőív alapján készítette Molnár, M. (2007.)

Mivel a kognitív folyamatokat kutató tanulmányok arra is rámutatnak, hogy az elvándorlásban preferált helyek, és a mentálisan kedvezőnek ítélt helyek között is van összefüggés; [Nagy I. 2006.] így érdemes Siklód elszármazási térképének (3. ábra) eredményét összevetni a kedvezőnek és hátrányosnak ítélt települések csoportjával (1. és 2.

³ Hivatkozva a siklódi kántor felesége által összegyűjtött helyi sajtócikkekre

ábra). Tapasztalatunk az, hogy a kedvezőnek ítélt települések és az elszármazási helyek között valóban jelentős átfedés van. Siklódi gyűjtésünk tehát igazolja a kognitív térbeli kutatások azon tapasztalatait is, hogy az objektív téren belüli többi területről bennünk kialakult kép alapvetően befolyásolja mobilizációs viszonyainkat. [Baranyi, 2002, Nagy, 2006., Kubie et al., 1953, 1954.]. Ugyanakkor az is igaz, hogy az elszármazott rokonok holléte, a tőlük kapott hírek a világ falun kívüli részéről is visszahatnak a még faluban élők objektív térről kialakuló véleményére.

Következtetések

Tanulmányunkban a *zárttság- elszármazás* problémakörének siklódi vizsgálata során egyértelműen igazolódott az a térbeli jelenségek mentális kutatásaiban ismert tétel; miszerint egy valamilyen szempontból perifériának számító területen sokkal zártabb képpel rendelkeznek az ott élők az objektív téren belüli többi területről. A kognitív térkép tudatunkban befolyásolja mobilizációs viszonyainkat, és fordítva, egy helyi társadalom mobilizációs viszonyai is befolyásolják a helyben maradók tudatában kialakuló kognitív térképet.

A sárospataki, valamint Egyetemünk falukutató hagyományait folytatni kívánó falukutató műhelyünk itt a Szent István Egyetemen a maga módszerével (a falusi kiszállással, a megismerés különböző lehetőségeinek összegyűjtésével, a problémák, valamint azok lehetséges orvoslásának dokumentálásával, elemzésével) hozzájárul a vidéki társadalmat ismerő, azért felelősséget vállaló, a társadalmi és gazdasági folyamatokat és összefüggéseket meglátó és megértő, széleskörű műveltséggel rendelkező szakemberek képzéséhez.

Irodalom

- BARABÁS L. [1993]: Kalendáris szokások Siklódon. Néprajzi Látóhatár II. évf. 1993/1-2. 47-88.
- BARANYI B. [2002]: Magyarország kistrégiói, Hajdú-Bihar megye, Bihari térség, Ceba Kiadó p. 246.
- BÁRDI N. [1998]: Egy girondista Erdélyben. In: Mikó Imre: Az erdélyi falu és a nemzetiségi politika. Bev. Tanulmány: Bárdi N. 5-36.
- BENKŐ J. [1999]: Transsilvania specialis. Erdély földje és népe (1788). Ford., jegyzetek, bev. tanulmány: Szabó György. Bukarest-Kolozsvár, 1999.
- BODOR A. [1935]: A falukutató vezérfonala. Budapest
- GAGYI J. [1993]: Konferencia a más-világokról. Rejtezők-jósok a Sóvidéken. Művelődés XLII. évf. (1993) 6-7. sz. 31-35.
- HEGYI J. [1937]: Siklódi hiedelmek. Ethnographia, 1937. pp. 472-474.
- HÉVEY L. [1941]: Steinecker Ferenc emlékezete. Klny. A Magyar Gazdák Szemléjéből. 1941. május
- KUBIE, L. LAWRENCE, S [1953]: Some Unsolved Problems of the Scientific Career, American Scientist, XLI. pp. 596-613.
- KUBIE, L. LAWRENCE, S [1954]: Some Unsolved Problems of the Scientific Career, American Scientist, XLII. pp. 14-112.
- MOLNÁR J. [2004]: Erdély lakossága magassági övek szerint. In: Molnár J. (szerk.): Táj és társadalom. Székelyudvarhely, 2004. 73-113.
- NAGY I. [2006]: A mentális szegregáció értelmezése a Berettyóújfalui kistérség településhálózatában. TDK dolgozat. Szeged p. 53
- ORBÁN B. [1868]: A Székelyföld leírása. I. kötet. Pest.

- PIUKOVICS N. [2005]: Siklód népi építésze BME Budapest kézirat
- SZABÓ B. [1993]: Határhelyzetben a hagyományos erdélyi falukép. Művelődés XLII. évf. (1993) 37-39.
- ÚJSZÁSZY K. [1934]: A faluszeminárium. A Sárospataki Ref. Főiskola Faluszemináriumának Füzetei. Sárospatak, 1934.
- ÚJSZÁSZY K. [1936]: Útmutatás a magyar falu tanulmányozásához. Sárospatak, 1936.
- VENCZEL J. [1993]: A falumunka útján. Válogatott írások. Székelyudvarhely- Budapest, 1993.
- WALLESHAUSEN GY. (Főszerk.) [1955.]: Jubileumi emlékkönyv 1920-1995. Gödöllői Agrártudományi Egyetem I-II. Gödöllő, 1995.

Szerzők

Deáky Zita, PhD, egyetemi docens
Szent István Egyetem
deaky.zita@gtk.szie.hu

Molnár Melinda, PhD, egyetemi docens
Szent István Egyetem
molnar.melinda@gtk.szie.hu

